Manifest
TerrAgenda 2020–2030

Help! Ons bodem-kapitaal verdwijnt!

INHOUD MANIFEST

Welvaart en welzijn groeien op een vitale bodem	3
We hebben 3 keer het oppervlak van Nederland nodig!	4
Niet alles kan overal	4
Samenwerking voor toekomstbestendig land- en bodemgebruik	5
TerrAgenda 2020-2030	8
Onze vier agendapunten	9
Oproep	11
Draag bij aan een ‘levend actieprogramma’!	12

Welvaart en welzijn groeien op een vitale bodem.

De bodem heeft vele functies. Bodems zijn de basis voor voedselproductie, water- en energievoorziening, natuur en biodiversiteit; ze zijn bron van bouwgrondstoffen en fundament voor klimaatbestendige steden. Vitale bodems en toekomstbestendig landgebruik zijn essentieel voor ons welzijn en onze welvaart, daarvan zijn we ons terdege bewust.

Desondanks zien we toenemende bodemdegradatie door slecht waterbeheer, veenoxidatie, verstening, vervuiling, erosie en onzorgvuldig, overmatig landgebruik.

De stikstofcrisis, de PFAS-crisis, de woningbouwcrisis, het verdwijnen van bestuivers door biodiversiteitsverlies, verdroging van natuur- en landbouwgronden, wateroverlast in steden: in al deze crises spelen bodems een hoofdrol. Dat moeten ze dus ook doen als het om oplossingen gaat.

Maar bodems zitten letterlijk onder het maaiveld en springen daardoor niet altijd in het oog. Het is tijd om ze in de spotlights te zetten en nog nadrukkelijker dan de afgelopen 10 jaar te agenderen:

Vitale bodems in heel Nederland in 2030.

We hebben 3 keer het oppervlak van Nederland nodig!

Earth Overshoot Day is de dag waarop de portie grondstoffen die de aarde jaarlijks kan leveren is verbruikt. **Voor Nederland viel die dag in 2020 al op 3 mei!**

Onze ambities en wensen leggen een steeds groter beslag op het land en op het bodem- en watersysteem. Niet alleen aan de oppervlakte, maar ook in de diepere onder¬grond. Zo vraagt woningbouw om schone grond en grondstoffen, klimaatmitigatie om vastlegging van CO_2 in de bodem, en klimaatadaptatie om waterbergend vermogen. Voor energie-voorziening gebruiken we geothermie, voor schoon drinkwater het reinigend vermogen van de bodem, en in de ondergrond leggen we kabels, leidingen en transportsystemen.

Is er wel genoeg Nederland voor al onze wensen en opgaven? Als we op de huidige voet doorgaan komen we land tekort. We moeten dus niet alleen werken aan herstel van gedegradeerde bodems en nieuwe degradatie voorkomen, maar ook prioriteiten stellen en keuzes maken.

Niet alles kan overal

De keuzes die we samen moeten maken zullen soms pijnlijk zijn, maar we kunnen niet anders dan rekening houden met de beschikbaarheid en draagkracht van de bodem. Niet alles kan overal, en als we nu de juiste keuzes maken, hebben ook toekomstige generaties een gezonde bodem onder hun bestaan.

We moeten toe naar een rechtvaardig gebruik van bodemdiensten, waarbij niet “wie het eerst komt het eerst maalt” maar het gezamenlijk belang voorop staat.

Samenwerking voor toekomstbestendig land- en bodemgebruik

Gebruikers van land en bodem realiseren zich niet altijd dat hun benutting van bodemdiensten consequenties heeft voor anderen. Maar slim gebruik en samenwerking maken multifunctionaliteit mogelijk, en de afgelopen jaren zijn goede stappen in die richting gezet.

Er zijn inmiddels mooie voorbeelden van samenwerking tussen publieke en private sector waarbij economie, inclusiviteit en ecologie hand in hand gaan, maar helaas is dit is dit nog geen gemeengoed. Voor robuust, toekomstbestendig land- en bodemgebruik is opschaling onontbeerlijk, zowel van samenwerking als van de integrale aanpak.

Vragen uit het veld

- Wie veroorzaakt het probleem en wie moet handelen?
- Ondanks ons bodembeschermingsbeleid treedt degradatie op, is handhaving de oplossing of zijn andere maatregelen nodig?
- Wat is er nodig om boeren, natuurbeheerders en stedelingen in gesprek te brengen over oplossingen voor de stikstofproblematiek?
- Moet uitbreiding van de woningbouw wel in de randstad plaatsvinden?
- Welke zijn bodemindicatoren voor de brede welvaartsmonitor?
- Hoe krijgen we onze footprint naar beneden?
- Bepaalt alleen de grondeigenaar het gebruik?
- Hoe dragen bedrijven bij aan circulair landgebruik?
- Hoe koppelen we het klimaatdossier met het bodemdossier?
- Als herstel nodig is, wie betaalt dit?
- Wie stelt vast wat voldoende compensatie is?

- Als niet alles kan, welk gebruik krijgt de prioriteit?
- Wie heeft het primaat op ondergronds ruimtegebruik?
- Wat is eigenlijk de schade van slecht bodemgebruik?
- Aan wie richten we een bewustwordingscampagne?
- Moeten consumenten betalen voor ‘klimaatboeren’ en ‘natuurboeren’?
- Hoe zorgen we dat burgers verstening in de stad verminderen?
- Hoe vertaal je de verdeling van ecosysteemdiensten naar partijen in de keten?
- Waar liggen de kansen voor nieuwe coalities en hoe verzilver je die?
- Hoe geef je jongeren een positie bij het zoeken naar oplossingen?
- Hoe benut je positieve energie in de samenleving en verbind je deze met de overheid?

TerrAgenda 2020-2030

Nederland heeft zich gecommitteerd aan de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties, de Sustainable Development Goals (SDGs). Door herstel van gedegradeerd land en uitgeputte bodems (SDG 15) dragen we direct en indirect bij aan het realiseren van ruim de helft van de SDGs. Nederland staat hierin niet alleen, daarvan getuigt onder andere de Green Deal voor Europa. Deze benoemt de ambities voor circulaire economie, voor klimaatafspraken en ‘zero pollution’; en ook de biodiversiteitsstrategie 2020-2030 en de strategie voor een duurzame gebouwde omgeving getuigen van de hoge inzet.

Door deze opgaven grensoverschrijdend aan te pakken, ontstaat een gelijk speelveld tussen landen en bovendien extra ruimte voor innovatie en kennisontwikkeling. Met de TerrAgenda plaatsen we ons nadrukkelijk in dit grotere geheel.

De TerrAgenda 2020-2030 heeft als streefdoel vitale bodems in héél Nederland, hoog en laag, droog en nat, in steden, natuur-, landbouw- en industrie-gebieden en op bedrijventerreinen. Uiteraard vraagt ieder gebied en iedere opgave om maatwerk, maar er zijn ook grote gemene delers. Onze vier agendapunten voor vitale Nederlandse bodems beschrijven deze gemeenschappelijkheid.

De TerrAgenda 2020-2030 heeft als streefdoel vitale bodems in héél Nederland, hoog en laag, droog en nat, in steden, natuur-, landbouw- en industriegebieden en op bedrijventerreinen.

Onze vier agendapunten

1.
Zet land- en bodem-degradatie op nul

SDG 15 luidt: “Bescherm, herstel en bevorder duurzaam gebruik van ecosystemen op land, beheer bossen duurzaam, bestrijd verwoestijning, stop en herstel landdegradatie, en stop biodiversiteitsverlies.”

De TerrAgenda vertaalt dit naar toekomstbestendig landgebruik over de hele linie van het Nederlands grondgebied. Dat heeft alleen kans van slagen als we op alle schaalniveaus en gebiedsgericht aan de slag gaan, en daarbij rekening houden met de lokale karakteristieken van het landschap en de draagkracht van het natuurlijke systeem.

De bodemambassadeurs van het Initiatief Bewust Bodemgebruik willen in 2030 terugkijken op tien jaar waarin Nederland erin slaagde bodems de vitaliteit te geven waarbij mensen, ecosystemen en economieën gebaat zijn. Ze roepen iedereen op: **Zet land- en bodemdegradatie op nul en werk mee aan herstel van gedegradeerde bodems.**

2.
Geef de bodem een stem

We zien het bestaan en de werking van natuurlijke systemen vaak als vanzelfsprekend, we gebruiken ze zonder ons te bekommeren om hun intrinsieke waarde, noch om hun onderhoud. De aarde lijdt hieronder, maar heeft zelf geen stem. Om bodem en land op waarde te schatten en te voorkomen dat ze de geest geven, moeten we bij alle overwegingen, besluiten en acties dienaangaande, de waarde en waarden van bodem en land meenemen.

De bodemambassadeurs roepen iedereen - lokaal, regionaal en nationaal - op: **Geef de bodem een stem.**

3.
Neem verantwoordelijkheid, organiseer de regie

Bodem en land zijn schaars, ingrepen vaak onomkeerbaar, belanghebbenden talrijk en divers. Ingrepen vragen investeringen in geld, tijd, kennis en samenwerking, en om een langetermijnvisie. In dit gecompliceerde proces is het belangrijk te weten waar verantwoordelijkheden liggen en wie die op zich neemt.

Wie treedt op als aanjager, wie verbindt sectoren en schaalniveaus? Wie bewaakt het langetermijn-belang? Wie stelt kaders, wie geeft invulling aan de benodigde kennisinfrastructuur? Wie zorgt ervoor dat afgesproken acties worden uitgevoerd?

De bodemambassadeurs pleiten ervoor dat iedereen zich bewust is van de eigen verantwoordelijkheden en die op zich neemt. Daarnaast bepleiten zij een coördinerend bewindspersoon op het gebied van land en bodem in het kabinet, en bestuurlijke coördinatie in de regio. De bodemambassadeurs bieden coördinerende bestuurders hun hulp aan. Zij roepen iedereen op: **Neem zelf verantwoordelijkheid, organiseer de regie.**

4.
Verbind en bouw netwerken, verspreid de boodschap

De wereld onder het maaiveld moet in het zonnetje gezet worden. Het gaat over de bodem, onze partner! Iedereen mag het weten: duurzaam benutten loont, uitputten schaadt. We moeten onze inzichten en perspectieven op land en bodem delen met zoveel mogelijk mensen, van binnen en buiten het werkveld.

De bodemambassadeurs roepen iedereen op: **Maak gebruik van alle relevante netwerken en bouw nieuwe, om betrokkenheid te laten groeien.**

Oproep

Dit manifest, gelanceerd op 25 november 2020 met een horizon van 2030, is opgesteld door de ambassadeurs van het Initiatief Bewust Bodemgebruik, een maatschappelijk netwerk van experts, wetenschappers, land- en bodemgebruikers, beleidsmakers, landeigenaren en -beheerders en andere betrokkenen. **Zij roepen op tot actie voor toekomstbestendig landgebruik, op lokaal, regionaal en nationaal niveau.**

Iedereen kan bijdragen: oud en jong, expert en leek, stedeling en plattelander, ondernemer, ambtenaar en huisvrouw, landeigenaar en terreinbeheerder, overheden en kennisinstituten.

Zet land- en bodemdegradatie op nul

Neem verantwoordelijkheid, organiseer de regie

Geef de bodem een stem

Verbind en bouw netwerken, verspreid de boodschap

Draag bij aan een ‘levend actieprogramma’!

Dit manifest gaat gepaard met een ‘levend actieprogramma’. Dit is een jaarlijks overzicht van geboekte resultaten en opgedane inspiratie, en een actualisatie van in het kader van de TerrAgenda ondernomen acties. Tot 1 januari 2030 verschijnt ieder jaar op 25 november een nieuwe editie van het actieprogramma. Heb je een bijdrage of een plan, laat het weten! Wij zetten het op onze website **www.bewustbodemgebruik.nl**.

Zet je activiteiten in de schijnwerpers en deel je ervaringen met anderen. Ontwikkel mee. Geef je activiteiten door aan de bodemambassadeurs van het Initiatief Bewust Bodemgebruik: **bodem@bewustbodemgebruik.nl**.

CONTACT

Initiatief Bewust Bodemgebruik

Postbus 2232, 3500 GE, Utrecht
bodem@bewustbodemgebruik.nl

BEWUST BODEM GEBRUIK

Manifest TerrAgenda 2020-2030
Ontwerp: Simons en Boom